

**INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS
LĪDZEKĻU IZVĒLES UN LIETOŠANAS
VADLĪNIJAS**

RĪGA 2013

I. MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI Nr.372 "DARBA AIZSARDZĪBAS PRASĪBAS, LIETOJOT INDIVIDUĀLOS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS". SATURS UN KOMENTĀRI.

Lai atvieglotu šo Vadlīniju izmantošanu, tajās iekļauti izvilkumi no Ministru kabineta noteikumiem Nr.372, kas papildināti ar komentāriem par tiem.

PIEZĪME: zaļā krāsā ir Ministra kabineta noteikumu Nr. 372 (turpmāk tekstā - Noteikumi) teksts.

Ministru kabineta 2002.gada 23.augusta noteikumi Nr.372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus"

Izdoti saskaņā ar
Darba aizsardzības likuma
25.panta 3.punktu

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus izstrādājumus, ierīces, iekārtas un sistēmas, kuras nodarbinātais valkā vai citādi lieto darbā, lai aizsargātu savu drošību un veselību no viena vai vairāku darba vides riska faktoru iedarbības (turpmāk - aizsardzības līdzekļi).

Šie Noteikumi iekļaujas vispārējā darba aizsardzības likumdošanā, kuras pamatā ir 2001.gada 20.jūnija Darba aizsardzības likums. Tādējādi, līdzās īpašajiem pienākumiem attiecībā uz individuālo aizsardzības līdzekļu (IAL) lietošanu, darba devējam jānodrošina arī vispārējo darba aizsardzības prasību ievērošana, kas minētas Darba aizsardzības likumā un citos darba aizsardzības normatīvajos aktos.

Kas ir IAL?

Individuālie aizsardzības līdzekļi (IAL) ir ierīces, izstrādājumi, iekārtas un sistēmas, kuras nodarbinātais valkā vai citādi lieto darbā, lai aizsargātu savu drošību un veselību no viena vai vairāku darba vides riska faktoru iedarbības.

No šīs definīcijas, cita starpā, izslēdz parasto darba apģērbu, bet ne to darba apģērbu, kas piedāvā aizsardzību pret kādu no riska faktoriem.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

2. Noteikumi neattiecas uz:

- 2.1. darba apģērbiem vai formas tērpiem, kas nav paredzēti nodarbinātā drošības vai veselības aizsardzības garantēšanai;
- 2.2. aizsardzības līdzekļiem, ko lieto avāriju seku likvidēšanas un glābšanas dienesti vai neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesti;
- 2.3. aizsardzības līdzekļiem, ko valkā vai lieto militārā dienesta, policijas vai cita sabiedriskās kārtības uzturēšanas dienesta amatpersonas;

- 2.4. aizsardzības līdzekļiem, ko lieto tikai glābšanai uz kuģiem un lidmašīnās;
- 2.5. aizsardzības līdzekļiem, ko lieto autotransportā;
- 2.6. aizsardzības līdzekļiem sporta piederumiem, ko lieto, nodarbojoties ar sportu, un kas aizsargā cilvēkus no traumām;
- 2.7. aizsardzības līdzekļiem, ko lieto paš aizsardzībai vai uzbrucēja iebiedēšanai;
- 2.8. pārnēsājamām mērīšanas ierīcēm, kas paredzētas darba vides riska faktoru vai traucējumu atklāšanai un informēšanai par tiem.

Saskaņā ar Noteikumu 2.punktu par IAL neuzskata:

• darba apģērbu un formastērpu:

a) Kas, būdams raksturīgs noteiktam darbības veidam, kalpo kā kolektīva atšķirības elements, nevis tā valkātāja veselības un drošības aizsardzībai. Piemēram: oficiantu, vietu ierādītāju, šveicaru u.c. formas tērpi;

b) darba apģērbu, kas nekalpo nodarbinātā veselības un drošības aizsardzībai, bet tiek lietots vienīgi virsdrēbju aizsardzībai vai aizsardzībai pret netūrumiem. Piemēram: virsvalki, kombinezoni u.c. (*skat. 1.att.*)

1. attēls. Individuālais paraugu savācējs un darba apģērbs netiek uzskatīti par IAL.

Darba apģērbs tiek uzskatīts par IAL gadījumos, kad tas pats par sevi aizsargā nodarbinātā veselību vai drošību pret kādu no riska faktoriem.

Noteikumu 2.2., 2.3., 2.4., 2.5., 2.6. un 2.7.apakšpunktā minētie izņēmumi attiecas uz tiem IAL, kas, iespējams, aizsargā personu veselību vai drošību, tomēr saskaņā ar šiem Noteikumiem netiek uzskatīti par IAL. Piemēram: karavīru zābaki, karavīru vai policistu ķiveres, aizsargvairogi, autotransporta nozares aizsardzības līdzekļi (ķiveres, kostīmi), kāju aizsargi (hokejistu ceļusargi u.tml.) u.c.

Noteikumu 2.8.apakšpunktā minētais izņēmums ir elementi vai iekārtas, kurus nodarbinātajam ir jāizmanto, tomēr tie nav paredzēti aizsardzībai, bet piesārņojuma vai piesārņojumu liecinošu faktoru noteikšanai un novērtēšanai, lai konstatētu riska situācijas (*skat. 1.att.*).

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

3. Individuālos aizsardzības līdzekļus (1.pielikums) lieto, ja no darba vides riska faktora iedarbības nav iespējams izvairīties vai to nav iespējams mazināt, lietojot kolektīvos aizsardzības līdzekļus (aizsardzības līdzekļi, kas paredzēti vairāk nekā viena nodarbinātā drošības un veselības aizsardzībai) vai ieviešot nepieciešamos darba aizsardzības pasākumus.

Individuālo aizsardzības līdzekļu uzskaitījums dots Noteikumu 1.pielikumā. Jāatceras, ka IAL ir izmantojami gadījumos, kad riska faktorus nav iespējams novērst vai pietiekami ierobežot ar citām preventīvajām metodēm (izmantojot tehniskas metodes (kā kolektīvo aizsardzības līdzekļu pielietošana) vai darba organizācijas pasākumus, metodes un procesus), un pēc to izmantošanas joprojām pastāv ievērojams risks.

Šī IAL izmantošanas koncepcija tos padara par izņēmuma rakstura preventīvu metodi. Tas nozīmē, ka IAL izmantojami tikai tajos gadījumos:

- kad risku nav iespējams novērst citā veidā;
- kā citu pasākumu papildinājums darbiem ārkārtas situācijās vai darbiem īpašos apstākļos (piemēram, tehniskā apkope, tīrīšana), vai īslaicīgām operācijām;
- vienlaikus ar citu darba aizsardzības pasākumu veikšanu.

Situāciju apraksts, kad nepieciešams lietot IAL:

a) Ja pēc konkrētu riska faktoru novērtēšanas apstiprinās, ka iespējamie tehniskie un organizatoriskie pasākumi negarantē riska novēršanu, papildus minētajiem pasākumiem ir jāizmanto IAL.

b) Gadījumos, kad tehnisko un organizatorisko pasākumu ieviešana prasa zināmu laiku līdz pilnīgai minēto pasākumu veikšanai (izņemot gadījumus, kad iesaistītie darbinieki atrodas smaga un neizbēgama riska situācijā), ir jāizmanto IAL, saprotot to kā pagaidu, nevis pastāvīgu risinājumu.

Smaga un neizbēgama riska situācijās iesaistītajiem darbiniekiem ir tiesības pārtraukt darbu un to neatsākt līdz minētās situācijas novēršanai, tāpat arī pamest darba vietu, lai izglābtos. Minētais neattiecas uz īpašajiem speciālistiem, kuru uzdevums ir novērst minēto situāciju vai veikt evakuācijas, palīdzības vai glābšanas darbus.

c) Ja nepastāv tehniskas vai cita veida metodes, kas ļautu labot problemātisku situāciju, līdz brīdim, kad tehniskā progresa attīstība piedāvā jaunu risinājuma iespēju, ir jāizmanto IAL.

d) Situācijās, kad riska faktori ir konstatēti, bet ir radušās grūtības to novērtēšanā, jo nepastāv piemēroti elementi minētās novērtēšanas veikšanai, izmantojamajiem IAL ir jāpiedāvā visaugstākais iespējamais aizsardzības līmenis neatkarīgi no riska pakāpes (piemēram, autonomās elpošanas ceļu aizsardzības iekārtas tā vietā, lai lietotu sejas maskas ar filtru).

e) IAL ir jāizmanto tajās tehniskās apkopes, avārijas novēršanas vai iekārtu modifikācijas situācijās (bieži neparedzamās), kurās ir iespējama aizsardzības iekārtu nedarbošanās.

Tāpat jāatceras, ka IAL izmantošana neievieš izmaiņas darba vidē, tas ir, neuzlabo darba vidi. Tātad, ja vidē atrodas kāds noteikts piesārņotājs, tas saglabā savu līdzšinējo koncentrāciju, intensitāti vai līmeni.

Tādējādi jāsaprot, ka IAL izmantošanai ir izņēmuma raksturs, jo tie tiek pielietoti tikai tad, ja atbilstoši instrukcijām ir izmēģināti visi alternatīvie riska ierobežošanas varianti, kuru

izmantošana ir prioritāra. IAL var izmantot kā papildu līdzekli arī citos gadījumos, kad nav garantēta pietiekama riska situācijas kontrole. Visbeidzot — to izmantošana paredzēta arī glābšanas darbos un ārkārtas situācijās, kā arī patstāvīgas glābšanās nodrošināšanai.

Šajos īpašajos gadījumos IAL tiek izmantoti kā pēdējā iespēja, lai izvairītos no riska situācijas radītajām sekām vai mazinātu to smagumu.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

4. Atļauts lietot tikai tādus aizsardzības līdzekļus, kuri projektēti un izgatavoti atbilstoši normatīvajiem aktiem par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un atbilst:
 - 4.1. attiecīgajiem darba vides riska faktoriem (aizsardzības līdzeklis nedrīkst radīt vēl lielāku risku);
 - 4.2. apstākļiem darba vietā;
 - 4.3. ergonomikas prasībām un nodarbināto veselības stāvoklim;
 - 4.4. nodarbināto auguma īpatnībām (ja nepieciešams, aizsardzības līdzekli attiecīgi pielāgo).

Latvijas tirgū piedāvātajiem IAL jāatbilst normatīvo aktu prasībām individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, to atbilstības novērtēšanas kārtībai un tirgus uzraudzībai par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, kas izstrādāti saskaņā ar atbilstošām ES direktīvām. Par minēto normatīvo aktu ievērošanu atbild IAL ražotājs vai importētājs/piegādātājs.

Visiem tirgū piedāvātajiem IAL ir jābūt CE marķējumam. CE marķējums apliecina produkta atbilstību ES direktīvu un harmonizēto standartu prasībām. Liela daļa no šiem standartiem ir adaptēti arī kā Latvijas standarti. Marķējumam ir jābūt labi saskatāmam un salasāmam.

Noteikumu 4.1.apakšpunkts.

IAL ir jāatbilst attiecīgajiem darba vides riska faktoriem, proti, tam ir jāaizsargā nodarbinātais pret to darba vides riska faktoru, kuram nodarbinātais ir pakļauts. IAL lietošana nedrīkst radīt nodarbinātajam vēl lielāku risku (piemēram, nepareiza IAL izvēle un lietošana var radīt risku, ka nodarbinātais neredz vai nedzird avārijas vai brīdinājuma signālu).

Noteikumu 4.2.apakšpunkts.

IAL ir jāatbilst attiecīgajiem apstākļiem darba vietā. IAL izmantošana ir atkarīga no tādiem darba vietas apstākļiem kā: temperatūra (karstums vai aukstums), vides mitrums, skābekļa koncentrācija, u.c.

Ir jāpievērš uzmanība tām IAL īpašībām, kas darba vietas apstākļu dēļ var radīt papildu risku (piemēram, karstā un mitrā vidē IAL var samazināt svīšanu, līdz ar to palielinot pārkaršanas risku, tāpēc ir jāraugās, lai IAL veicinātu tā lietotāja transpirāciju).

Noteikumu 4.3.apakšpunkts.

IAL ir jāatbilst ergonomikas prasībām un nodarbināto veselības stāvoklim. Ņemot vērā to, ka bieži vien nodarbinātajam IAL ir jālieto gandrīz visu dienu, tiem ir jābūt ergonomiskiem, jeb, citiem vārdiem sakot, ērtiem.

Tāpat, pirms piešķirt nodarbinātajam IAL, jāpārlicinās, vai viņa veselības stāvoklis atbilst IAL lietošanas nosacījumiem. Ir jāizvērtē iespējamās sekas, ko var veicināt vai izraisīt IAL

lietošana, ņemot vērā lietotāja veselības stāvokli, piemēram, kardiovaskulārās (asinsvadu) problēmas, klaustrofobija u.c. *Noteikumu*

4.4.apakšpunkts.

IAL ir jāatbilst nodarbināto auguma īpatnībām (anatomiskajām un fizioloģiskajām īpašībām).

Ir jāizvēlas tie IAL, kas atbilst attiecīgajām tehniskajām prasībām un vienlaicīgi ir vislabāk piemēroti lietotāja auguma īpatnībām. Tāpēc ieteicams, ka IAL lietotājs pats piedalītos IAL izvēlē.

Daži noderīgi padomi:

- IAL nevajadzētu ievērojami ierobežot lietotāja redzes, dzirdes, elpošanas u.c. spējas. Gadījumos, kad tas nav iespējams, ir jāveic papildu pasākumi, kas kompensētu iespējamo ierobežojumu.

- Ir jāņem vērā IAL svars un izmēri.

Nepieciešamības gadījumā IAL ir attiecīgi jāpielāgo nodarbinātajam. Aizsargājot elpošanas ceļus, gadījumos, kad iekārtas efektivitāte ir atkarīga no pareizas tās piegulēšanas sejai, minēto iekārtu nedrīkst izmantot, ja ir kādi apstākļi, kas neļauj to nodrošināt (piemēram, bārda, kāds sejas defekts u.c.).

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

5. Aizsardzības līdzekļa lietošanas ilgumu nosaka, ņemot vērā darba vides riska faktorus un to, cik bieži un ilgi nodarbinātais tiek pakļauts riskam, kā arī darba vietas raksturojumu un aizsardzības līdzekļa efektivitāti.

Nosakot IAL lietošanas ilgumu, ir jāņem vērā ražotāja sniegtā instrukcija noteiktā. Nav ieteicams, ka nodarbinātais valkātu IAL visu darba laiku, jo tas var būt apgrūtinoši, kā arī var rasties higiēniska rakstura problēmas. Ir jāpievērš uzmanība tam, cik ilgu laiku IAL ir nepieciešams lietot, lai nepieļautu, ka IAL rada citus riska faktorus vai papildu neērtības. Taču, ja IAL lietošana nepieciešama nodarbinātā drošības nodrošināšanai, IAL jālieto tik ilgi, kamēr nodarbinātais pakļauts attiecīgajam darba vides riskam.

Gadījumos, kad ilga IAL lietošana var radīt papildu risku, iepļānojiet un ievērojiet atpūtas brīžus un pārtraukumus. Pētījumi, kas ir veikti ar elpošanas ceļu aizsargiekārtām, brīdina, ka IAL lietošana īsāku laiku par paredzēto strauji samazina aizsardzības līmeni, un iegūtais rezultāts ir praktiski pielīdzināms situācijai, kad IAL nav lietots.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

6. Darba devējs bez maksas nodrošina nodarbinātos ar aizsardzības līdzekļiem, veic pasākumus, kas nodrošina aizsardzības līdzekļu uzturēšanu darba kārtībā un atbilstību higiēnas prasībām saskaņā ar ražotāja instrukcijām (piemēram, aizsardzības līdzekļu glabāšanu, pārbaudi, tīrīšanu, dezinfekciju, remontu).

Darba devēja pienākums ir iegādāties IAL un nodrošināt ar tiem nodarbinātos bez maksas. Nodarbinātajiem nav jāmaksā par IAL iegādi.

Darba devējs tāpat ir atbildīgs par to, lai iegādātie IAL tiktu uzturēti lietošanas (darba) kārtībā, tiktu pienācīgi uzglabāti, tīrīti un nodrošināti ar nepieciešamo apkopi (remontu). Veicot IAL glabāšanu, pārbaudi, tīrīšanu, dezinfekciju, remontu u.tml., jāņem vērā ražotāja dotās instrukcijas.

Ražotājam/pārdevējam ir jānodrošina IAL ar lietošanas instrukciju valsts valodā. Lietošanas instrukcijā jāiekļauj informācija par IAL lietošanas mērķi, glabāšanu, izmantošanu, tīrīšanu, apkopi, piemērotajiem papildpiederumiem/rezerves daļām, aizsardzības spēju, ar lietošanu saistītiem ierobežojumiem, derīguma termiņu, transportēšanai nepieciešamo iepakojumu, pazīšanas zīmēm, apzīmējumiem utt. Ieteicams lietot Eiropas valstu piktogrammas/ideogrammas.

Atbilstoši normatīvo aktu prasībām uz atsevišķiem IAL jānorāda izgatavošanas datumu, nolietojamību un derīguma termiņš, sērijas numurs, aizsardzības pakāpe, ķīmisko vielu nosaukumi vai kodi u.c. būtiska informācija.

Lai atvieglotu IAL nomaiņu un rezerves daļu apmaiņu ir vēlams izveidot un uzturēt izmantojamo IAL arhīvu, kurā tiktu apkopoti tādi dati kā: ražošanas datums, iegādes datums, lietošanas noteikumi, dati par to, cik reizes IAL ir izmantojams (nepieciešamības gadījumā), derīguma termiņš, oficiālais izplatītājs, u.c. līdzīgi, lai nomaiņas gadījumos rīkotos saskaņā ar IAL ražotāja ieteikumiem.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

7. Aizsardzības līdzekļus lieto tikai ražotāja instrukcijās paredzētajiem mērķiem un atbilstoši šajās instrukcijās noteiktajām drošības prasībām. Darba devējs nodrošina, lai instrukcijas ir nodarbinātajiem saprotamas.

8. Aizsardzības līdzekļa pārbaudi pirms lietošanas, tā apkopi, tīrīšanu, dezinfekciju un remontu saskaņā ar aizsardzības līdzekļa ražotāja pievienoto instrukciju veic šajos darbos apmācīti nodarbinātie.

9. Aizsardzības līdzekļus glabā tā, lai nepieļautu to mehāniskus vai bioloģiskus bojājumus, kā arī ķīmiski aktīvu vai citādi bīstamu, vai kaitīgu vielu, gaismas, temperatūras vai mitruma kaitīgu iedarbību.

IAL lietošana, uzglabāšana, tīrīšana, dezinfekcija (ja nepieciešams) un remonts ir jāveic saskaņā ar ražotāja instrukcijām.

Atskaitot sevišķus izņēmuma gadījumus, individuālos aizsardzības līdzekļus drīkst izmantot vienīgi tiem paredzētajiem nolūkiem saskaņā ar ražotāja instrukcijām.

Arī tad, ja ir pareizi izvēlēts augstas kvalitātes IAL, tā efektivitāte saskarē ar riska faktoriem ir atkarīga no pareizas lietošanas un atbilstošas tehniskās apkopes. Tāpēc obligāti ir jāpieprasa, jāiepazīstas un precīzi jāievēro ražotāja instrukcija un tehniskā dokumentācija.

IAL sastāvdaļu nomaiņu, tīrīšanu, dezinfekciju un novietošanu piemērotā vietā veiciet, sekojot ražotāja instrukcijām. Materiālu kalpošanas laiks ir ierobežots. Rīkojoties saskaņā ar ražotāja ieteikumiem, Jūs izvairīsieties no nevajadzīgām riska situācijām.

IAL pārbaudi pirms lietošanas, apkopi, tīrīšanu, dezinfekciju un remontu saskaņā ar aizsardzības līdzekļa ražotāja pievienoto instrukciju drīkst veikt šajos darbos apmācīti nodarbinātie.

Darba devējam ir jānodrošina, lai ražotāja sniegtā instrukcija būtu nodarbinātajiem pieejama un saprotama.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

10. Ja aizsardzībai pret vienu vai vairākiem darba vides riska faktoriem nodarbinātais vienlaikus lieto vairākus aizsardzības līdzekļus, tiem jābūt savstarpēji savietojamiem un jānodrošina nodarbinātā aizsardzība pret visu attiecīgo riska faktoru iedarbību.

Ja vēlas lietotāju aizsargāt pret vairākiem riska faktoriem un ja ir nepieciešams vienlaikus izmantot vairākus IAL, ir jāizanalizē visi faktori kopumā, lai garantētu aizsardzības efektivitāti, neradot papildu riska faktorus.

Ja nodarbinātajam, lai aizsargātu sevi pret vairākiem riska faktoriem, ir vienlaikus jālieto vairāki IAL, tiem jābūt savstarpēji savietojamiem un jānodrošina nodarbinātā aizsardzība pret visu attiecīgo riska faktoru iedarbību. Piemēram, veicot mežizstrādes darbus ziemā, nodarbinātā galvu nepieciešams aizsargāt pret 4 dažādiem riska faktoriem:

- acis pret skaidām, kas rodas, zāģējot koku — jālieto aizsargbrilles jeb citi acu aizsardzības līdzekļi;
- ausis pret troksni, kas rodas darba procesā, — jālieto austiņas;
- galvaskauss pret krītošiem priekšmetiem — jālieto ķivere;
- galva pret aukstumu (zemu temperatūru) — jālieto silta ziemas cepure.

Apskatot minēto piemēru, varam secināt, ka nodarbinātajam galvas aizsardzībai ir nepieciešama ķivere, zem kuras var pavilkt ziemas cepuri un kuru var savienot un kopīgi lietot ar aizsargbrillēm (vai citu acu aizsardzības līdzekli) un austiņām.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

11. Katrs individuālais aizsardzības līdzeklis ir paredzēts vienam nodarbinātajam. Ja vienu un to pašu aizsardzības līdzekli pārmaiņus lieto vairāki nodarbinātie, darba devējs veic atbilstošus pasākumus, lai tiktu ievērotas higiēnas prasības un netiktu nelabvēlīgi ietekmēta lietotāju veselība.

Pamatā individuālie aizsardzības līdzekļi ir paredzēti personīgai lietošanai. Gadījumos, kad vienu IAL jālieto vairākām personām, ir jāveic nepieciešamie pasākumi (tīrīšana, apkope u.c.), lai šādas lietošanas rezultātā dažādajiem lietotājiem nerastos veselības vai higiēnas problēmas.

Situācija, kad vienu IAL sanāk lietot vairākām personām, var rasties, piemēram, tad, kad darba vietā ierodas no malas pieaicināts personāls — piemēram, inspektori, auditori u.c. vai arī reti sastopamās izņēmuma situācijās, kad darbus veic pieaicināts personāls, kā piemēram, darbi norobežotās telpās, kur veicamie darbi pārsvarā ir atkarīgi no realizējamās tehniskās apkopes operācijas un kur nepieciešama autonomu iekārtu izmantošana. Tas neattiecas uz darbiniekiem, kas darba vietās strādā uz līguma pamata neatkarīgi no tā, uz cik ilgu laiku līgums ir noslēgts, un ja minētajiem darbiniekiem ir nepieciešams lietot IAL, vienu IAL drīkstēs izmantot tikai viena persona.

Gadījumos, kad vienu IAL izmanto vairākas personas, šim IAL ir jāatrodas nevainojamā stāvoklī, jābūt tīram un dezinficētam. Ja nav iespējams minētos apstākļus garantēt, ir jānomaina problemātiskās IAL detaļas, lai dažādie lietotāji izvairītos no jebkādiem sarežģījumiem veselības vai higiēnas jomā.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

12. Par šo noteikumu ievērošanu ir atbildīgs darba devējs.

Sasaņā ar Darba aizsardzības likuma 27.pantu darba devējs ir atbildīgs par nodarbināto drošību un veselību darbā. Lai nodrošinātu nodarbināto drošību un veselību, viņiem lietojot IAL, darba devējam jānodrošina šo Noteikumu ievērošana.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

13. Šo noteikumu ievērošanu kontrolē Valsts darba inspekcija.

Šo Noteikumu, tāpat kā pārējo darba aizsardzības normatīvo aktu, ievērošanu, uzrauga un kontrolē Valsts darba inspekcija.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

II. Darba vides riska un aizsardzības līdzekļu novērtējums

14. Darba devējs pirms attiecīgo darbu uzsākšanas novērtē darba vides risku atbilstoši normatīvajiem aktiem par darba vides iekšējās uzraudzības kārtību un nosaka tos darba vides riska faktorus, kuru novēršanai lietojami aizsardzības līdzekļi.

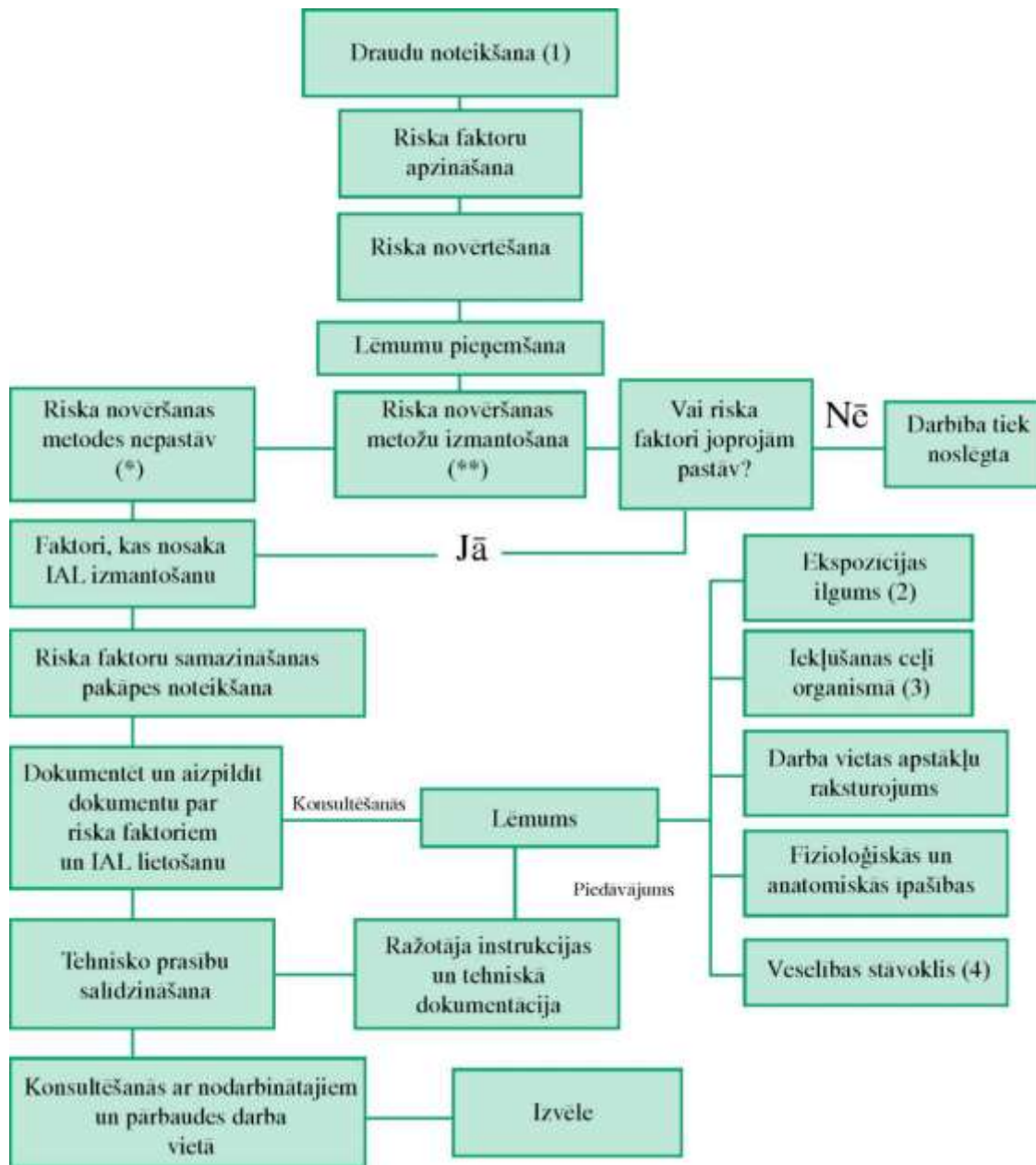
Pirms izšķirties par to vai citu IAL līdzekļu lietošanu darba devējam ir jāveic darba vides riska novērtēšana. Risku novērtēšana veicama saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" (pieņemti 02.10.2007., spēkā no 06.10.2007.)

Pēc darba vides risku novērtēšanas darba devējs nosaka:

- darba vietas, kur pastāv darba vides risks un kur tiek apdraudēta nodarbināto drošība un veselība;
- nodarbinātos, kuri ir pakļauti darba vides riskam;
- darba aizsardzības pasākumus, termiņus un atbildīgos darba vides riska novēršanai vai samazināšanai.

Gadījumā, ja ar kolektīvajiem aizsardzības pasākumiem un kolektīvajiem aizsardzības līdzekļiem nav iespējams nodrošināt nodarbināto drošību un veselību, darba devējs nodrošina nodarbinātos ar nepieciešamajiem IAL. Darba devējam ir jānosaka, kuri riski tiks novērsti vai samazināti ar IAL palīdzību.

Darbības, kas jāveic darba devējam, lai izdarītu IAL izvēli, ir attēlotas šajā shēmā:

(*) Riska faktori tiek pietiekami ierobežoti, izmantojot kolektīvos aizsardzības līdzekļus. (**) Darba organizācijas pasākumi, metodes vai procesi.

(*) Riska faktori tiek pietiekami ierobežoti, izmantojot kolektīvos aizsardzības līdzekļus.
 (**) Darba organizācijas pasākumi, metodes vai procesi.

1) **Draudu noteikšana.** Jēdzieni "draudi" un "risks" bieži tiek savā starpā jaukti. Mēģināsim minētos jēdzienus paskaidrot ar šādu piemēru:

Iekārtās ir pieejami **kustīgi elementi**, kam piemīt pietiekama enerģija, lai izraisītu traumu. Šie kustīgie elementi rada **draudus** (iesprūšanas, saspiešanas, sagriešanās u.c. draudus). Jebkurš darbinieks var nonākt saskarē ar tiem un iegūt traumu. Tuvojoties kustīgajiem elementiem (bīstamības zona), nodarbinātais sevi pakļauj minētajiem draudiem, tas ir, atrodas bīstamā situācijā, un iespēja gūt traumu kļūst reāla. Šajā situācijā pastāv **varbūtība**, ka var notikt kaitējums ar noteiktām **sekām**. Tātad — pastāv **risks**.

Pārsvārā draudi rodas kā sekas kādai no turpinājumā norādītajām darbībām:

- mehāniskas izcelsmes (sagriešanās, sasitumi, kritieni u.c.);
- elektriskas izcelsmes (kontakti ar elektrību, dzirksteles, apdegumi, radiācija u.c.);
- termiskas izcelsmes (kausēta metāla šļakatas, liesmas, dzirksteles, apdegumi u.c.);
- ķīmiskas izcelsmes (pulveri, dūmi, migla, gāzes, iztvaikojumi).
- fizikālas izcelsmes (troksnis, vibrācija, jonizējošs starojums u.c.).
- bioloģiskas izcelsmes (sēnītes, vīrusi, baktērijas, u.c.).

Tiklīdz ir noteikti draudi, ir nepieciešams noskaidrot riska izcelsmes avotu vai avotus (riskā faktorus). Tas ir nepieciešams, lai vēlāk varētu izvēlēties piemērotu IAL. Piemēram, ķīmiskā piesārņojuma gadījumā ir lietojami aizsardzības līdzekļi ar filtriem, kuru veids ir atkarīgs no piesārņojuma veida. Visi aizsardzības līdzekļi neder jebkuram gadījumam. Tāpat saskarsmē ar ķīmiskajiem aģentiem ir nepieciešams izmantot dažādus specifiskus cimdus atkarībā no piesārņojuma veida.

Nodarbinātais lieto piemērotus aizsardzības līdzekļus pret riska faktoriem, kam tiek pakļauts.

Nodarbinātais lieto piemērotus aizsardzības līdzekļus pret riska faktoriem, kam tiek pakļauts

2) Ekspozīcijas laiks un riska veids.

- Ir jāpievērš uzmanība tam, cik ilgu laiku IAL ir nepieciešams lietot, lai nepieļautu, ka IAL rada citus riska faktorus vai papildu neērtības.
- Ir nepieciešams zināt tā riska faktora prezentācijas veidu, pret kuru gatavojas aizsargāties, lai pirms IAL izvēles veiktu pareizu novērtēšanu. Piemēram: daļiņu atdalīšanās (zāģējot,

metinot, slīpējot) gadījumā ir nepieciešams zināt to fizikālās īpašības, izmēru, formu, pārvietošanās ātrumu, temperatūru u.c.

3) Iekļūšanas ceļi vai aizsargājamās ķermeņa daļas. Ir nepieciešams zināt, kurā ķermeņa daļā vai daļās koncentrējas riska faktori, pret kuriem ir jāaizsargājas. Piemēram, zināmi ķīmiskas izcelsmes piesārņotāji var iekļūt organismā tiklab caur elpošanas ceļiem, kā arī caur ādu, tāpēc aizsardzība jānodrošina pret abiem iekļūšanas veidiem.

4) **Veselības stāvoklis.** Ir jāizvērtē iespējamās sekas, ko var veicināt vai izraisīt IAL lietošana, ņemot vērā lietotāja veselības stāvokli. Piemēram, kardiovaskulārās (*asinsvadu*) problēmas, klaustrofobija u.c.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

15. Darba devējs dokumentē darba vides riska faktoros un to novēršanai lietojamos aizsardzības līdzekļus, izmantojot šo noteikumu 2.pielikumā noteiktā parauga veidlapu vai citu līdzvērtīgu dokumentu. Mainoties darba videi, darba devējs izdara grozījumus minētajā dokumentā.

Veicot darba vides riska novērtēšanu, darba devējs dokumentē darba vides riska faktoros, atzīmējot to, kuru novēršanai nepieciešams lietot IAL. Lai dokumentētu darba vides riska faktoros un to novēršanai izmantojamos IAL, darba devējs var izmantot Noteikumu 2.pielikumā doto parauga veidlapu (*skat. 2.pielikumu*) vai citu līdzvērtīgu dokumentu. Ar to jāsaprot, ka 2.pielikumā dotā veidlapa nav obligāts dokuments, kas darba devējam ir jāaizpilda, bet tas ir kā labs paraugs. Darba devējam ir iespējams attīstīt šo parauga veidlapu un izveidot savu dokumentu.

Galvenais nosacījums, kas jāievēro, ir tas, lai visi darba vides riska faktori būtu novērtēti un atzīmēti tie, kuru novēršanai tiks izmantoti IAL, kā arī norādot, kādus IAL izmantos. Gadījumā, ja rodas izmaiņas darba vidē (mainās iekārtas, darba procesi u.tml.), jāveic atkārtots darba vides riska novērtējums konkrētajā darba vietā un nepieciešamības gadījumā jāveic izmaiņas (grozījumi) minētajā dokumentā.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

16. Atbilstoši darba vides riska faktoriem darba devējs nosaka aizsardzības līdzekļus un darbus, kuros attiecīgie aizsardzības līdzekļi lietojami (1. un 3.pielikums). Mainoties darba videi, ja nepieciešams, izdara grozījumus noteikto aizsardzības līdzekļu un darbu sarakstā.

Ņemot vērā darba vides riska faktoros, darba devējs nosaka, kuros darbos un kādi IAL ir jālieto, lai aizsargātu nodarbinātos no darba vides riska. Lai sastādītu IAL un darbu sarakstu, darba devējs var izmantot Noteikumu 1. un 3.pielikumā doto IAL un darbu uzskaitījumu (*skat. 1. un 3.pielikumu*), attiecīgi to pielāgojot sava uzņēmuma darba videi un apstākļiem.

Gadījumā, ja rodas izmaiņas darba vidē (mainās iekārtas, darba procesi u.tml.), jāveic atkārtots darba vides riska novērtējums konkrētajā darba vietā un nepieciešamības gadījumā jāveic izmaiņas (grozījumi) minētajos sarakstos. Ērtības labad abi saraksti var tikt apvienoti vienā vai pat apvienoti ar dokumentu par darba vides riska faktoriem.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

17. Darba devējs nodrošina nodarbinātos ar aizsardzības līdzekļiem arī tad, ja kāds darbs vai aizsardzības līdzeklis nav norādīts šo noteikumu 1. un 3.pielikumā, bet aizsardzības līdzekļi ir nepieciešami nodarbināto drošībai un veselības aizsardzībai.

Noteikumu 1.pielikumā uzskaitīto IAL un 3.pielikumā uzskaitīto darbu, kuros lietojami IAL, saraksti nav pilnīgi un neaptver visas dzīves situācijas un darbības jomas, tāpēc praksē var rasties situācija, kad, veicot kādu darbību (kas nav minēta 3.pielikumā), ir nepieciešams, lai nodarbinātais lietotu IAL. Ja risku darba devējam neizdodas novērst vai samazināt līdz minimumam, izmantojot kolektīvos aizsardzības līdzekļus, tad darba devējam ir jāievēro vispārīgie darba aizsardzības principi, kas minēti Darba aizsardzības likumā, kā arī šis Noteikumu punkts un jānodrošina nodarbinātais ar nepieciešamajiem IAL.

Jāatceras, ka Noteikumu 1. un 3.pielikumā dotie IAL un darbu saraksti ir orientējoša, nevis izsmeļoša rakstura. Tas nozīmē, ka visi sarakstā minētie aizsardzības līdzekļi ir IAL, bet tajā netiek uzrādīti visi iespējamie individuālie aizsardzības līdzekļi. Tāpat visos 3.pielikumā norādītajos darbos ir jālieto norādītie IAL, bet tajā nav uzskaitīti visi IAL un visi darbi. Pats svarīgākais ir pareizi veikt darba vides riska novērtējumu.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

18. Pirms nodarbinātie uzsāk lietot aizsardzības līdzekli, darba devējs novērtē, vai izraudzītais aizsardzības līdzeklis atbilst šo noteikumu 4. un 10.punktā noteiktajām prasībām.

Pirms IAL lietošanas jāpārlicinās par sekojošo:

1. Vai IAL ir piemērots aizsardzībai pret risku ar smagām sekām. Visi IAL nav derīgi jebkurā gadījumā. *Piemēri:*
 - Viena no elpošanas ceļu aizsarglīdzekļu sastāvdaļām ir aizsargfiltri, kuru specifika ir atkarīga no piesārņotāja veida. Pārlicinieties, vai aizsargfiltrs atbilst tam piesārņotāja veidam, pret kuru jūs vēlaties aizsargāties. Pārbaudiet filtra derīguma termiņu un to, vai tas atrodas nevainojamā stāvoklī.
 - Cimdiem, kas paredzēti aizsardzībai pret ķīmiskajiem piesārņotājiem, ir sava specifika atkarībā no piesārņotāja veida. Pārbaudiet, ar kādu produktu jums būs jāsaskaras, un izvēlieties cimdus, kas sniedz konkrētajam produktam atbilstošu aizsardzību.
2. Uzvelciet IAL un pārlicinieties, lai tas pareizi piegulētu ķermenim saskaņā ar ražotāja instrukciju.
3. Pārbaudiet vidi, kurā grasāties IAL lietot.
4. Izlasiet par IAL ierobežojumiem un lietojiet to tikai IAL iespēju robežās. Pārsniedzot minētos limitus, IAL darbība nebūs efektīva, un jūs būsiet tikpat neaizsargāts, kā neizmantojot aizsardzību.
5. Nenoņemiet IAL tik ilgi, kamēr esat pakļauts riska faktoriem. Gadījumos, kad (saskaņā ar iepriekšminēto informāciju) ilga IAL lietošana var radīt papildu risku, iepļānoji un ievērojiet atpūtas brīžus un pārtraukumus. Pētījumi, kas ir veikti ar elpošanas ceļu

aizsargiekārtām, brīdina, ka saskaņā ar ekspozīcijas likumu IAL lietošana īsāku laiku par paredzēto strauji samazina aizsardzības līmeni, un iegūtais rezultāts ir praktiski pielīdzināms situācijai, kad IAL nav lietots.

Pirms nodarbinātais uzsāk IAL lietošanu, darba devējam ir jāpārlicinās, vai izraudzītais IAL atbilst attiecīgajam darba vides riskam, pret kuru nodarbinātais ir jāaizsargā, apstākļiem darba vietā, ergonomikas prasībām un nodarbinātā veselības stāvoklim, nodarbinātā auguma īpatnībām, kā arī, vai izraudzītais IAL ir savienojams ar citiem IAL gadījumā, ja vienlaikus jālieto vairāki IAL, lai nodrošinātu nodarbinātā drošību un veselību.

Tikai pēc tam, kad darba devējs ir pārlicinājies par to, ka izraudzītais IAL atbilst iepriekšminētajām prasībām, viņš var izsniegt nodarbinātajam IAL lietošanā.

Parasti ar minēto jautājumu risināšanu nodarbojas darba aizsardzības speciālists un nevis pats darba devējs, bet jebkurā gadījumā galīgā atbildība par darba aizsardzību uzņēmumā gulstas tieši uz darba devēju.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

19. Novērtējumā darba devējs:

19.1. nosaka, vai darba vides riska faktoru nevar novērst ar citiem līdzekļiem un pasākumiem;

19.2. nosaka aizsardzības līdzekļiem nepieciešamos raksturlielumus, lai nodrošinātu efektīvu aizsardzību pret attiecīgo darba vides riska faktoru, ņemot vērā paša aizsardzības līdzekļa radīto risku;

19.3. salīdzina izraudzītā aizsardzības līdzekļa raksturlielumus un šo noteikumu 19.2.apakšpunktā minētos raksturlielumus.

Veicot darba vides riska novērtēšanu, darba devējs nosaka, vai riska faktorus tiešām nevar novērst vai samazināt ar citiem līdzekļiem (kolektīvajiem aizsardzības pasākumiem vai līdzekļiem), jo, kā jau iepriekš minējām, IAL lietošana ir kā pēdējais līdzeklis riska novēršanā.

Ja risku nav iespējams novērst citādi kā vien ar IAL palīdzību, tad darba devējam ir jānosaka, kādai ir jābūt IAL aizsardzības pakāpei, lai nodrošinātu nodarbināto drošību un veselības aizsardzību.

Kad ir noteikta IAL nepieciešamā aizsardzības pakāpe, darba devējam jāsalīdzina, vai izraudzītais IAL, ko bija domāts piešķirt nodarbinātajiem, atbilst nepieciešamajai aizsardzības pakāpei, jeb citiem vārdiem, — vai piešķirtais IAL spēs aizsargāt nodarbināto no darba vides riska. Minēto salīdzināšanu noteikti ir jāveic pirms IAL lietošanas uzsākšanas un ieteicams, ka darba devējs salīdzina nepieciešamo aizsardzības pakāpi ar IAL piedāvāto aizsardzības pakāpi vēl pirms IAL iegādes.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

20. Ja mainās kāds darba vides riska faktors, tiek mainīts kāds aizsardzības līdzeklis vai kāda aizsardzības līdzekļa sastāvdaļa, darba devējs pārskata aizsardzības līdzekļu novērtējumu.

Gadījumā, ja darba vidē notiek būtiskas pārmaiņas (mainās darba procesi, darba aprīkojums u.tml.), kas var radīt jaunus iepriekš nenovērtētus darba vides riska faktorus, darba devēja pienākums ir pārskatīt darba vides risku novērtējumu un noteikt, vai nav radušies jauni darba vides riska faktori, kas var apdraudēt nodarbināto drošību un veselību.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

III. Informēšana, apmācība, konsultēšanās un līdzdalība

21. Darba devējam ir šādi pienākumi:

21.1. informēt nodarbinātos par darba vides riska faktoriem, arī par tiem riska faktoriem, pret kuriem viņus aizsargā aizsardzības līdzeklis;

21.2. informēt nodarbinātos par visiem darba drošības un veselības aizsardzības pasākumiem, kas veicami, lietojot aizsardzības līdzekļus;

21.3. nodrošināt, lai informācija par aizsardzības līdzekļiem nodarbinātajiem būtu pieejama un saprotama;

21.4. organizēt nodarbināto apmācību (teorētisko un praktisko) aizsardzības līdzekļu lietošanā.

Apmācībā un informēšanā būtu jāiekļauj vismaz šādi aspekti:

- a) informācija par to, kā riska faktori var ietekmēt nodarbināto veselību un kādi var būt atstāto sekas izpausmes veidi. Tas nodarbinātajiem palīdz saprast, kādēļ ir nepieciešama IAL izmantošana;
- b) informācija par to, kuras ķermeņa daļas vai orgānus ir nepieciešams aizsargāt;
- c) informācija par IAL sniegtās aizsardzības ierobežojumiem ar mērķi panākt, lai nodarbinātie sevi nepakļautu situācijām, kurās IAL negarantē aizsardzību. Ja minētie paskaidrojumi netiktu sniegti, IAL lietotājam varētu rasties "viltus drošības" izjūta, kas viņam liktu ticēt, ka ir pilnībā aizsargāts.

Minēto apmācību un informēšanu var veikt dažādos veidos, izmantojot arī audiovizuālos medijus vai īpašas pārrunas.

Pirms IAL izsniegšanas nodarbinātajiem darba devējs viņus obligāti informē par šādiem jautājumiem:

- darba operācijām un situācijām, kurās ir jālieto IAL
- riska faktoriem, pret kuriem IAL aizsargā, un sniegtās aizsardzības robežām;
- par pareizu IAL lietošanu saskaņā ar ražotāja instrukciju, vajadzības gadījumos papildinot to ar ilustratīviem plakātiem;
- par IAL pareizu apkopi kā garantiju tā efektivitātei.

Ir jānodrošina, lai visa minētā informācija būtu pieejama nodarbinātajiem, un jāpārliecinās, vai tā ir viņiem saprotama.

Ja IAL lietošana ir nepieciešama, lai aizsargātos pret tādiem riska faktoriem, kas var izraisīt smagas sekas vai gadījumos, kad vienlaikus jālieto vairāki IAL, ir ieteicams organizēt praktiskas apmācības, lai nodrošinātu to pareizu izmantošanu. Sevišķi svarīgi ir organizēt šīs apmācības ar autonomajiem un pusautonomajiem IAL.

Nr.1

Nr.2

Nr.3

Nr.4

Nr.5

Nr.6

Nr.7

Šajās fotogrāfijas ir attēlota autonomas elpošanas iekārtas uzvilšana (Nr. : 1-7).

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

22. Nodarbinātajiem un viņu pārstāvjiem ir šādas tiesības:

22.1. piedalīties jautājumu apspriešanā par nodarbināto drošību un veselības aizsardzību, lietojot aizsardzības līdzekļus (arī aizsardzības līdzekļu novērtēšanā un izvēlē);

22.2. izteikt priekšlikumus par šo noteikumu 16.punktā noteiktajiem darbiem un tiem atbilstošajiem aizsardzības līdzekļiem, par aizsardzības līdzekļu novērtējumu un izvēli, kā arī par nepieciešamajiem pasākumiem nodarbināto drošības un veselības aizsardzības uzlabošanai.

Nemot vērā to, ka nodarbinātie būs tie, kas galu galā lietos IAL darba vietā, viņiem ir tiesības piedalīties jautājumu apspriešanā par to, ar kādiem līdzekļiem būtu jānodrošina viņu drošība un veselības aizsardzība. Tāpat nodarbinātajiem ir tiesības piedalīties IAL novērtēšanā un izvēlē.

Taču nodarbinātajiem ir arī zināmi pienākumi attiecībā uz IAL lietošanu. Nodarbinātajiem ir pienākums lietot un apieties ar IAL saskaņā ar saņemto apmācību un ievērojot ražotāja instrukcijas, kā arī pēc izmantošanas novietot IAL tiem paredzētajā vietā.

Nodarbinātajiem nekavējoties jāziņo savam tiešajam darbu vadītājam, darba aizsardzības speciālistam vai darba devējam par jebkuru pamanīto IAL defektu vai bojājumu, kas, pēc nodarbinātā domām, var izraisīt IAL aizsardzības spēju zudumu.

Ir ļoti svarīgi, lai nodarbinātie ievērotu un paziņotu par jebkurām IAL defektiem vai bojājumiem, tādējādi palīdzot izvairīties no riska situācijām, kas varētu izraisīt smagas un neizbēgamas sekas.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

23. Konsultēšanās ar nodarbinātajiem un viņu pārstāvjiem par šajos noteikumos minētajiem jautājumiem notiek saskaņā ar Darba aizsardzības likumu.

Darba devēja pienākums sadarboties ar nodarbinātajiem un viņu uzticības personām ir jau noteikts Darba aizsardzības likumā. Darba aizsardzības likuma 10.pants nosaka sekojošo: "Darba devēja pienākums ir darba aizsardzības jomā konsultēties ar nodarbinātajiem vai uzticības personām, kā arī nodrošināt uzticības personām iespēju piedalīties apspriedēs par jautājumiem, kas attiecas uz:

- 1) pasākumiem, kuri var ietekmēt nodarbināto drošību un veselību;
- 2) darba aizsardzības dienestu izveidošanu un darbību;
- 3) to nodarbināto norīkošanu, kuriem uzticēta pirmās palīdzības sniegšana, ugunsdzēsības un nodarbināto evakuācijas pasākumu veikšana;
- 4) darba vides iekšējo uzraudzību, nodarbināto informēšanu par darba aizsardzību, arī gadījumos, kad darbs ir pie cita darba devēja vai vairākiem darba devējiem;
- 5) instruktāžas un apmācības plānošanu un organizēšanu darba aizsardzības jomā;
- 6) citiem darba aizsardzības jautājumiem.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

1.pielikums
Ministru kabineta
2002.gada 20.augusta
noteikumiem Nr.372

Individuālie aizsardzības līdzekļi

1. Galvas aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:

- 1.1. aizsargķiveres galvaskausa aizsardzībai;
- 1.2. galvas virsmas aizsardzības līdzekļi (cepures, kapuces, tīkliņi matiem ar acu aizsargu vai bez tā);
- 1.3. galvas aizsargsegas (cepures, kapuces, ūdensnecaurlaidīgas aizsargcepures no auduma, gumijota auduma).

2. Dzirdes aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:

- 2.1. ausu ieliktni;
- 2.2. austiņas;
- 2.3. akustiskās ķiveres;
- 2.4. austiņas, kas tiek piestiprinātas pie rūpnieciskajām aizsargķiverēm vai ir ķiveres

daļa;

2.5. ausu aizsargi ar zemfrekvences uztvērēju;

2.6. ausu aizsargi ar sakaru ierīcēm.

3. Sejas un acu aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:

3.1. brilles;

3.2. aizsargbrilles;

3.3. rentgena, lāzera, ultravioletā un infrasarkanā starojuma un redzamās gaismas aizsargbrilles;

3.4. sejas aizsegi;

3.5. sejas aizsegi metināšanai (rokas maskas, ap galvu stiprināmas maskas vai maskas, kas piestiprināmas pie ķiverēm).

4. Elpošanas un parenterālo ceļu aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:

4.1. putekļu, gāzu, radioaktīvo putekļu filtri kopā ar masku;

4.2. izolācijas ierīces ar gaisa piegādi;

4.3. respiratora tipa ierīces, arī noņemamas metināšanas maskas;

4.4. niršanas ierīces;

4.5. ūdenslīdzēju tērpi.

5. Roku aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:

5.1. cimdi:

5.1.1. dūraiņi;

5.1.2. bezpirkstu cimdi;

5.1.3. dielektriskie cimdi;

5.1.4. aizsargcimdi pret mehānisku iedarbību (aizsardzībai pret durtām, grieztām brūcēm, vibrāciju), ķīmisku iedarbību, jonizējošu radiāciju un radioaktīvo piesārņojumu, karstumu un cita veida iedarbību;

5.2. pirkstu aizsargi (uzpirksteņi);

5.3. uzroči;

5.4. plaukstu locītavu aizsargi smagiem darbiem.

6. Kāju un pēdu aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:

6.1. apavi:

6.1.1. zemi apavi, zābaki līdz potītēm, stulmzābaki, aizsargzābaki;

6.1.2. ātri piesienami vai pieāķējami apavi;

6.1.3. apavi ar papildu aizsardzību pirkstgaliem;

6.1.4. apavi un virsapavi ar karstumizturīgu zoli;

6.1.5. karstumizturīgas kurpes, zābaki un virszābaki;

6.1.6. termiskas kurpes, zābaki un virszābaki;

6.1.7. vibrāciju slāpējošas kurpes, zābaki un virszābaki;

6.1.8. antistatiskas kurpes, zābaki un virszābaki;

6.1.9. elektroizolācijas kurpes, zābaki un virszābaki;

6.1.10. aizsargapavi pret ķīmisku iedarbību;

6.1.11. aizsargzābaki darbam ar motorzāģi;

6.1.12. koka apavi;

6.1.13. dielektriskie apavi;

6.2. ceļu aizsargi;

6.3. kāju aizsargi darbam ar motorzāģi;

6.4. izņemami pēdas pacēluma aizsargi;

6.5. getras;

6.6. noņemamas pazoles (karstumizturīgas, dūrienizturīgas, sviedru izturīgas);

- 6.7. noņemamas radzes staigāšanai pa ledu, sniegu, slidenām grīdām.
7. Ādas aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:
- 7.1. aizsargkrēmi;
 - 7.2. aizsargziedes.
8. Vēdera un citu ķermeņa daļu aizsardzībai lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:
- 8.1. aizsargvestes, žaketes, priekšauti aizsardzībai pret kustīgām mašīnu daļām (griežot, urbjot, frēzējot, kausējot metālus);
 - 8.2. aizsargvestes, žaketes, uzsvārci (virsvalki, apmetņi), priekšauti aizsardzībai pret ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem;
 - 8.3. siltas vestes;
 - 8.4. glābšanas vestes;
 - 8.5. priekšauti aizsardzībai pret rentgena starojumu;
 - 8.6. aizsargpriekšauti darbam ar rokas nažiem;
 - 8.7. jostas.
9. Aizsardzībai pret kritieniem lietojami šādi aizsardzības līdzekļi:
- 9.1. līdzekļi, kas novērš kritienu;
 - 9.2. ierīces ķermeņa noturēšanai (drošības siksnas);
 - 9.3. aprīkojums kritiena enerģijas amortizēšanai (pilns komplekts ar nepieciešamajiem piederumiem);
10. Pret kaitīgu darba vides faktoru iedarbību lietojami šādi aizsargapģērbi (divdaļīgi vai kombinēti):
- 10.1. apģērbs aizsardzībai pret mehāniskām traumām (urbjot, griežot, frēzējot);
 - 10.2. aizsargapģērbs darbam ar motorzāģi;
 - 10.3. apģērbs aizsardzībai pret ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem;
 - 10.4. apģērbs aizsardzībai pret kausētiem metāliem un infrasarkano starojumu;
 - 10.5. apģērbs aizsardzībai pret elektromagnētisko starojumu;
 - 10.6. karstumizturīgs aizsargapģērbs;
 - 10.7. termisks aizsargapģērbs;
 - 10.8. apģērbs aizsardzībai pret radioaktīvām vielām;
 - 10.9. apģērbs aizsardzībai pret putekļiem;
 - 10.10. gāzu necaurlaidīgs aizsargapģērbs;
 - 10.11. fluorescējošs vai atstarojošs aizsargapģērbs vai piederumi;
 - 10.12. aizsargapmetnis.

Atgādinām, ka gadījumā, ja nodarbināto drošības un veselības aizsardzības nodrošināšanai nepieciešams lietot IAL, kas nav minēts šo Noteikumu 1.pielikumā, darba devēja pienākums ir nodrošināt nodarbināto ar šo IAL, jo 1.pielikumā uzskaitīto IAL līdzekļu saraksts var kalpot tikai par orientieri, nevis par noslēgtu, pilnīgu IAL sarakstu.

Darba vides riski, kuru novēršanai lietojami aizsardzības līdzekļi

2.pielikums
Ministru kabineta
2002.gada. 20.augusta
Noteikumiem Nr.372

	Darba vides risks																					
	fizikālais										ķīmiskais					bioloģiskais						
	mehāniskais					termiskais		elektrība	starojums		troksnis	aerosoli			šķidrums		gāzes tvaiki	kaitīgās baktērijas	kaitīgie vīrusi	gļotādas sēnītes	gļotādas sēnītes	
	Kritieni no augstuma	Cirtieni, triecieni, dūrieni	Dūrieni, nobrāzumi	Vibrācijas	Paslīdēšana, pakrišana	Karstums	Aukstums		Ne jonizējošs	Jonizējošs		Putekļi, šķiedras	Du mi	Tvaiki	Iemērkšana	Šlakatas						
Galvaskauss																						
Ausis																						
Acis																						
Elpošanas un parenterālie celi																						
Seja																						
Galva																						
Plaukstas																						
Rokas																						
Pēdas																						
Kājas																						
Āda																						
Ķermeņa daļas un kuņģis																						
Ķermenis																						

200_ . gada " ____ " _____

Sastādīja _____
(amats, paraksts un tā atšifrējums)

Darba devējs _____

Aplūkosim kādu piemēru, kā 2.pielikumā doto tabulu iespējams aizpildīt praksē.

Piemērs.

Nodarbinātajam ir jāveic ēkas fasādes krāsošanas darbi. Lai piekļūtu augšējiem stāviem, darbā tiek izmantota liftam līdzīga ierīce, kas ar virvju palīdzību tiek laista no augšas lejā. Lai aizsargātu nodarbinātā drošību un veselību, tiek nolemts lietot IAL, jo ņemot vērā to, ka tas nav ikdienas darbs un darba vieta ir mainīga, ar kolektīvajiem un organizatoriskajiem pasākumiem riska faktorus novērst nav iespējams.

	Darba vides risks																				
	fizikālais										kimis			cais		bioloģiskais					
	mehāniskais					termiskais		elektrība	starojums		troksnis	aerosoli			šķidrums		gāzes tvaiki	kaitīgās baktērijas	kaitīgie vīrusi	glotādas sēnītes	glotādas sēnītes
	Kritieni no augstuma	Cirtieni, triecieni, dūrieni	Dūrieni, nobrāzumi	Vibrācijas	Paslīdēšana, pakrišana	Karstums	Aukstums		Nejonizējošs	Jonizējošs		Putekļi, šķiedras	Dumi	Tvaiki	Iemēršana	Šlakatas					
Galvaskauss	V	V																			
Acis											V										
Elpošanas un parenterālie ceļi											V										
Plaukstas											V										
Ķermeņa	V										V										

200_ . gada " ___ " _____

Sastādīja _____
(amats, paraksts un tā atšifrējums)

Darba devējs _____
(paraksts un tā atšifrējums)

Ja netiek apdraudētas atsevišķas nodarbinātā ķermeņa daļas, tad tabulā tās var neattēlot. Minētajā piemērā nepieciešams lietot šādus IAL:

- 1) Aizsargķiveres galvaskausa aizsardzībai pret kritieniem no augstuma un triecieniem.
- 2) Ierīces ķermeņa noturēšanai (drošības josta).
- 3) Aizsargbrilles pret izsmidzinātās krāsas nejaušu nonākšanu acīs.
- 4) Respiratora tipa ierīces, elpošanas un parenterālo ceļu aizsardzībai.
- 5) Cimdi, lai pasargātu rokas no krāsas.
- 6) Aizsargapģērbs jeb darba apģērbs, kas pasargā nodarbināto no krāsas nokļūšanas uz ādas.

Ministru kabineta noteikumi Nr.372

3.pielikums
Ministru kabineta
2002.gada 20.augusta
noteikumiem Nr.372

Darbi, kuros lietojami atbilstoši individuālie aizsardzības līdzekļi

1. Galvas aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:

- 1.1. būvdarbi, darbs uz sastatnēm, zem tām vai to tuvumā, darbs uz paaugstinājuma, sastatņu uzstādīšana un nojaukšana, veidņu izgatavošana un izjaukšana, instalāciju uzstādīšana, demontāža;
- 1.2. darbs uz tērauda tiltiem, tērauda būvkonstrukcijām, torņiem, mastiem, hidrauliskajām konstrukcijām, kurtuvēs, pie velmēšanas statņiem, liela izmēra konteineriem, liela izmēra cauruļvadiem, boileriem, spēkstacijās;
- 1.3. darbs kanālos, tuneļos, šahtās, būvbedrēs;
- 1.4. zemes rakšana un kalnrūpniecības darbi;
- 1.5. apakšzemes darbi, darbs karjeros, šahtu balstu noņemšana;
- 1.6. darbs ar kniedēšanas instrumentiem;
- 1.7. spridzināšana;
- 1.8. darbs ar liftu vai pacēlāju, kravas celtņu vai konveijeru tuvumā;
- 1.9. darbs domnās, rūdas bagātināšanas uzņēmumos, tēraudlietuvēs, velmētavās, metalurģijas uzņēmumos, kaltuvēs un lietuvēs;
- 1.10. darbs pie tehnoloģiskajām kurtuvēm, konteineriem, mašīnām, bunkuriem, cauruļvadiem;
- 1.11. kuģu būvniecība;
- 1.12. vilcienu sastāvu veidošana;
- 1.13. darbs lopkautuvēs;
- 1.14. mežizstrādes darbi;
- 1.15. metināšana;
- 1.16. pārtikas ražošana;
- 1.17. zāļu ražošana;
- 1.18. darbs ar ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem;
- 1.19. darbs tekstilrūpniecībā;
- 1.20. metālpārstrāde;
- 1.21. elektromontāža.

2. Dzirdes aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:

- 2.1. darbs ar metāla presēm vai to tuvumā;
- 2.2. darbs ar pneimatiskajiem un elektriskajiem instrumentiem;
- 2.3. tehniskā apkalpošana lidostās;
- 2.4. pāļu dzīšana;
- 2.5. kokapstrāde;
- 2.6. darbs ar tekstilmašīnām vai to tuvumā;
- 2.7. kompresoru apkalpošana;
- 2.8. citi darbi, kuros trokšņa līmenis pārsniedz pieļaujamās normas.

3. Sejas un acu aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:
 - 3.1. kalšana, gravēšana;
 - 3.2. metināšana, slīpēšana ar abrazīviem instrumentiem, virpošana un atdalīšana (piemēram, nogriešana, nozāģēšana);
 - 3.3. iežu izstrāde un apstrāde;
 - 3.4. kniedēšana;
 - 3.5. frēzēšana;
 - 3.6. karstā štancēšana;
 - 3.7. lūžņu smalcināšana un aizvākšana;
 - 3.8. abrazīvu materiālu izsmidzināšana;
 - 3.9. darbs ar skābēm, sārmēm vai bāziskiem šķīdumiem, dezinfekcijas līdzekļiem, korozijas
 - 3.10. darbs ar šķidrums un sausu vielu izsmidzinātājiem;
 - 3.11. darbs ar izkausētām vielām vai to tuvumā;
 - 3.12. darbs ar lāzeriem;
 - 3.13. darbs, kurā iespējams rentgena, ultravioletais un infrasarkanais starojums;
 - 3.14. kokapstrāde.
4. Elpošanas un parenterālo ceļu aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:
 - 4.1. darbs konteineros, slēgtās telpās, gāzes degļu tuvumā, kur var būt gāzes noplūde un pazemināts skābekļa saturs gaisā;
 - 4.2. darbs gāzes konvertoru un domnu gāzes pievadcauru tuvumā;
 - 4.3. darbs domnu ielādējamo un izlaižamo atveru tuvumā (metālu tvaiki);
 - 4.4. krāšņu oderēšana, metāla liešana kausos, iežu sausā izstrāde un apstrāde;
 - 4.5. darbs ar stikla vati un azbestu;
 - 4.6. kokapstrādes darbi, kur var būt daudz putekļu;
 - 4.7. krāsošana ar smidzināšanas metodi;
 - 4.8. darbs kanalizācijas un gāzes šahtās un akās, kolektoros un citos ar kanalizāciju saistītos objektos;
 - 4.9. darbs refrīžeratoros, kur iespējama dzesējošās vielas (siltumapmaiņas aģenta) noplūde;
 - 4.10. darbs uz vai zem ūdens, kur nepieciešama skābekļa pievadīšana;
 - 4.11. darbs ar ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem, kas nelabvēlīgi iedarbojas uz elpošanas ceļiem un gremošanas orgāniem;
 - 4.12. darbs ar aktīvām bioloģiskām vielām un mikroorganismiem.
5. Roku un plaukstu aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:
 - 5.1. darbs ar skābēm, sārmēm vai bāziskiem šķīdumiem, dezinfekcijas līdzekļiem, korozijas tīrīšanas līdzekļiem un citiem līdzekļiem ar ķīmisku iedarbību;
 - 5.2. darbs ar radioaktīvām vielām;
 - 5.3. darbs ar karstiem materiāliem, kā arī pie karstiem materiāliem;
 - 5.4. darbs saldētavā un darbs ar aukstiem materiāliem;
 - 5.5. metināšana;
 - 5.6. kalšana un liešana;
 - 5.7. darbs ar atklātu ugunsavotu, kā arī pie atklāta ugunsavota;
 - 5.8. darbs ar sprādzienbīstamām vielām vai aprīkojumu;
 - 5.9. darbības ar asiem priekšmetiem (ja tās nav saistītas ar tādiem mehānismiem,

- kuros varētu ieraut cimdus);
- 5.10. darbs ar stiklu;
 - 5.11. darbs ar skrošu apstrādes iekārtām;
 - 5.12. ciršana un siešana;
 - 5.13. darbs ar nažiem (lopkautuvēs);
 - 5.14. mašīnu nažu nomaiņa;
 - 5.15. darbs ar pneimatiskajiem āmuriem;
 - 5.16. zemes rakšana un kalnrūpniecības darbi;
 - 5.17. smaguma pārvietošana ar fizisku spēku;
 - 5.18. darbs, kur iespējams kontakts ar elektroenerģijas avotam pieslēgtām iekārtām, nepieciešami dielektriskie cimdi;
 - 5.19. pārveidošanas (montāžas, pārbūves) darbi, tehniskā apkope un remonts.
6. Kāju un pēdu aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:
- 6.1. mežizstrāde un darbs ar motorzāģi;
 - 6.2. darbs uz slidenām virsmām;
 - 6.3. darbs ar karstiem vai ļoti aukstiem priekšmetiem, kā arī uz karstiem vai ļoti aukstiem priekšmetiem;
 - 6.4. darbs ar vibrējošu virsmu;
 - 6.5. darbs, kuru nodarbinātais veic rāpus;
 - 6.6. darbs, kur iespējama kausējumu iekļūšana zābakos, nepieciešami viegli un ātri novelkami aizsargzābaki;
 - 6.7. darbs, kur iespējams kontakts ar elektroenerģijas avotam pieslēgtām iekārtām, nepieciešami dielektriskie aizsargapavi;
 - 6.8. aizsargapavi ar purngala daļas aizsardzību un necaurduramu zoli nepieciešami šādos darbos:
 - 6.8.1. ēku karkasu montāža, pamatu likšana, ceļu būve un remonts;
 - 6.8.2. sastatņu montāža;
 - 6.8.3. betonēšana, arī veidņu izgatavošana un izjaukšana;
 - 6.8.4. darbs uzņēmuma teritorijā ārpus telpām un noliktavās;
 - 6.8.5. jumīķa darbs;
 - 6.9. aizsargapavi ar purngala daļas aizsardzību nepieciešami šādos darbos:
 - 6.9.1. darbs uz tērauda tiltiem, būvkonstrukcijām, mastiem, torņiem, liftos, pacēlājos, uz tērauda hidrauliskajām konstrukcijām, pie domnām, tērauda lietuvēs un velmētavās, uz lieliem konteineriem, liela izmēra cauruļvadiem, celtniem, tvaika katliem un spēkstacijās;
 - 6.9.2. krāšņu, sildāmo ierīču, ventilācijas sistēmu, metāla konstrukciju montāža;
 - 6.9.3. pārveidošana (montāža, pārbūve), tehniskā apkope un remonts (apkope, uzturēšana);
 - 6.9.4. darbs pie reducēšanas krāsnīm un tērauda liešanas ierīcēm velmēšanas, štancēšanas, kalšanas, presēšanas un izvilkšanas iecirkņos;
 - 6.9.5. darbs atklātos karjeros;
 - 6.9.6. iežu izstrāde un apstrāde;
 - 6.9.7. stikla lokšņu un līdzīgu izstrādājumu ražošana un apstrāde;
 - 6.9.8. darbs ar veidnēm, krāšņu apsuve, formēšana keramikas ražotnēs;
 - 6.9.9. transports un uzglabāšanas darbi noliktavās;
 - 6.9.10. darbs ar sasaldētas gaļas blokiem, konservētas pārtikas iepakojumiem;
 - 6.9.11. kuģu būve;

- 6.9.12. vilcienu sastāvu veidošana;
- 6.9.13. smagumu pārvietošana, lietojot fizisku spēku;
- 6.10. darbs ar ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem.
- 7. Ādas aizsardzības līdzekļi lietojami:
 - 7.1. krāsu un laku ražošanā;
 - 7.2. ģērēšanā;
 - 7.3. darbā ar naftas produktiem;
 - 7.4. darbā ar ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem.
- 8. Visa ķermeņa aizsardzības līdzekļi, vēdera un citu ķermeņa daļu aizsardzības līdzekļi lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:
 - 8.1. darbs ar skābēm, sārmiem, dezinfekcijas līdzekļiem un korozijas tīrīšanas līdzekļiem;
 - 8.2. darbs ar ķīmiskām vielām un ķīmiskiem produktiem;
 - 8.3. darbs ar radioaktīvām vielām;
 - 8.4. darbs ar bioloģiski aktīvām vielām un mikroorganismiem;
 - 8.5. darbs ar karstiem materiāliem, kā arī pie karstiem materiāliem;
 - 8.6. darbs pie atklāta ugunsavota;
 - 8.7. darbs ar sprādzienbīstamām vielām vai iekārtām;
 - 8.8. darbs ar lentzāģi un motorzāģi;
 - 8.9. darbs ar kausētiem metāliem un darbs, kur iespējams infrasarkanais starojums;
 - 8.10. darbs saldētavās;
 - 8.11. darbs ar stiklu;
 - 8.12. darbs ar skrošu apstrādes iekārtām;
 - 8.13. ciršana;
 - 8.14. darbs ar nažiem, īpaši, ja nazis tiek vērsts pret nodarbinātā ķermeni;
 - 8.15. metālapstrāde;
 - 8.16. kalšana un liešana;
 - 8.17. urbšana, griešana, frēzēšana;
 - 8.18. darbs uz ūdens vai tā tuvumā;
 - 8.19. darbs, kur iespējams rentgena starojums;
 - 8.20. darbs, kur iespējams elektromagnētiskais starojums;
 - 8.21. metināšana, kalšana, liešana;
 - 8.22. darbs ārā lietū un aukstumā;
 - 8.23. darbi, kur nodarbinātajam jābūt labi redzamiem (darbs uz ielām, autoceļiem, dzelzceļiem, lidostās, ostās), nepieciešams fluorescējošs vai atstarojošs aizsargapģērbs;
 - 8.24. mežizstrāde un kokapstrāde;
 - 8.25. būvdarbi.
- 9. Aizsardzības līdzekļi visa ķermeņa aizsardzībai pret kritieniem lietojami, ja tiek veikti šādi darbi:
 - 9.1. darbs uz sastatnēm un jumtiem;
 - 9.2. dažādi montāžas, remonta un apkopes darbi augstumā;
 - 9.3. darbs mastos un torņos;
 - 9.4. darbs augstos kravas celtņos;
 - 9.5. darbs noliktavās augstās iekraušanas ierīcēs;
 - 9.6. darbs urbšanas torņu augšējos stāvos;
 - 9.7. darbs šahtās, akās, kolektoros un tvertnēs;
 - 9.8. darbs, kas saistīts ar kāpšanu stabā (kokā).

Atgādinām, ka Noteikumu 3.pielikumā uzskaitīto darbu saraksts var kalpot tikai par orientieri, nevis par noslēgtu, pilnīgu darbu sarakstu, kuros nodarbinātajiem jālieto IAL. Gadījumā, ja nodarbināto drošību un veselības aizsardzību nevar nodrošināt ar kolektīvajiem aizsardzības līdzekļiem, tad darba devējam ir jānodrošina nodarbinātie ar nepieciešamajiem IAL, neskatoties uz to, ka nodarbinātais varbūt strādā darbā, kas nav minēts 3.pielikuma sarakstā

II. INFORMĀCIJAS AVOTI NORMATĪVIE AKTI

- **Darba aizsardzības likums.** (20.06.2001., stājās spēkā ar 01.01.2002., publicēts 2001.gada 6.jūlijā "Latvijas Vēstnesī", Nr.105).
- **Ministru kabineta 2002.gada 20.augusta noteikumu Nr.372 "Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus"** (stājās spēkā ar 24.08.2002., publicēti 2002.gada 23.augusta "Latvijas Vēstnesī", Nr.119).
- **MK noteikumi Nr.660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība"** (pieņemti 02.10.2007., spēkā no 06.10.2007.);
- **Ministru kabineta noteikumi Nr.359 "Darba aizsardzības prasības darba vietās"** (pieņemti 28.04.2009., spēkā no 01.01.2010.).